

ROZVOJ A PODPORA

ŽENSKÉHO PRINCIPU VE ŠKOLSTVÍ

Metodické listy pro rozvoj demokratické kultury v mateřských školách

Zelbová Michaela
IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 2023

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

— *systemická*
FABRIKA

IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s.

Autoři: Michaela Zelbová

Editoři: Michaela Jeřábková

Grafika a sazba: Kateřina Vlčková

Jazyková a stylistická korektura: Pavlína Bartoňová, Michaela Jeřábková

OBSAH

ÚVOD	4
OBECNÉ ZÁSADY	5
• Jak pracovat s metodickými listy?	5
• Čemu se věnovat před použitím metodických listů	5
• Jak na reflexi?	6
PRAKTICKÁ APLIKACE	7
• Pejskové z malého náměstí	8
• Co umím?	23
• Ošklivé káčátko	27
BIBLIOGRAFIE	34

ÚVOD

Následující metodické listy vznikly jako součást projektu „Rozvoj a podpora ženského principu ve školství, reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/20_079/0002139“. Tento projekt se věnuje rozvoji demokratických kompetencí ve školách skrze vyvažování ženských a mužských principů. Je zaměřen na vytváření prostoru pro rozvoj všech jedinců a na respekt k odlišnostem. Aktivita v projektu podporují rozvoj principů a hodnot, které bývají v institucích upozaděny (např. emoce, vztahy, spolupráce, zaměření na proces, atp.).

Součástí projektu bylo komplexní vzdělávání pedagogů z mateřských, základních i středních škol. Proškolení pedagogové následně v praxi aplikovali nové poznatky. Na podporu této praxe vznikly jako výstup projektu metodické listy pro všechny úrovně škol. Najdete v nich nejen teoretický základ, ale také inspiraci k tomu, jak pracovat na rozvoji demokratické kultury s dětmi v konkrétních lekcích a aktivitách.

Tato část metodických listů se zaměřuje na podporu **demokratické kultury v předškolních zařízeních**¹, a to prostřednictvím rozvoje vybraných kompetencí, např. hodnot lidské důstojnosti, vzájemného respektu a respektu k odlišnostem. Listy se také orientují na posilování dovedností jako je empatie, mezilidská komunikace nebo sebepoznání.

V metodice najdete stručný teoretický základ a následně tři připravené integrované tematické bloky, které jsou zaměřeny na rozvoj výše uvedených znalostí, dovedností, hodnot a postojů. Prosíme, abyste před realizací každého bloku vždy provedli pečlivou přípravu, tj. zvážili možnosti dětí i svoje kompetence a připravili se na případná rizika, která se s lekcí pojí. Lekce nelze realizovat mechanicky. Vždy je třeba je zodpovědně upravit dle potřeb Vašich i potřeb dětí.

Doufáme, že Vám lekce budou k užitku.

Budeme také moc rádi za jakoukoliv zpětnou vazbu na jerabkova@ireas.cz.

¹ V rámci projektu vznikly rovněž metodické listy pro rozvoj demokratických kompetencí na ZŠ a SŠ, které najdete zde: <https://www.ireas.cz/publikace-a-vystupy/>.

OBECNÉ ZÁSADY

Jak pracovat s metodickými listy?

Metodické listy jsou sestaveny tak, aby se s nimi dalo pracovat krok za krokem a realizovat jednotlivé aktivity v rámci jednoho týdne. Je však možné s nimi pracovat i flexibilně, tj. některým aktivitám se věnovat intenzivněji a jiné vynechat nebo přizpůsobit podle svého.

Zejména výtvarné části celku jsou myšleny jako inspirace pro vyučující a je možné s nimi zacházet kreativně a přizpůsobit činnosti věku a schopnostem dětí.

V některých listech jsou také využity metody dramatické výchovy. Je potřeba zvážit, kolik je možné jim věnovat času a také kdy a jakým způsobem je zařadit. Není příliš vhodné je realizovat při velkém počtu dětí na jednoho pedagoga. Pokud máte možnost děti rozdělit na menší skupinky nebo si přizvat jednoho či více kolegů, určitě doporučujeme ji využít. Jestliže takovou možnost nemáte, je možné se těmto metodám věnovat kratší dobu opakovaně, aby děti udržely pozornost.

Mezi aktivitami je zařazena rovněž metoda řízené diskuse. Ta může být při práci se skupinou předškoláků ošemetná. Někdy se děti překřikují, jindy mlčí nebo mají tendenci opakovat to, co řekli ostatní. Během diskuse je vhodné si vždy připravit otázky. Část otázek najdete připravené od nás přímo v metodických listech. Další otázky Vás nejspíš napadnou přímo během realizace aktivit. Je dobré reagovat na to, co se v průběhu činnosti odehrává. „V diskusi by neměla existovat nesprávná odpověď. Jsou jen odpovědi, kterými není třeba se dále zabývat, a pak odpovědi, jež nás provokují k dalšímu přemýšlení.“ (Svobodová, a další, 2011 str. 76).

Čemu se věnovat před použitím metodických listů

Před použitím metodických listů je vždy třeba se zamyslet nad vhodností aktivit pro konkrétní předškolní skupinu nebo třídu a pracovat s nimi citlivě. Zvažte klima ve skupině, kompetence dětí a taky kompetence vyučujících. Myslete na to, že některé aktivity může být náročné realizovat, pokud ve třídě nefunguje bezpečí nebo dodržování pravidel. Vždy se Vám bude pracovat lépe, pokud je dětem i Vám ve třídě dobře. Níže se pokusíme stručně popsat, čím je dobré se zabývat, aby tomu tak bylo.

Čím se zabývat před realizací (Svobodová, a další, 2011):

- Bezpečí
 - Vědí děti, co se bude dít?
 - Jsem schopný/á během aktivit dodržet zavedený režim dne? Pokud ne, dovedu to dětem přiměřeně vysvětlit?
 - Možná budou děti dělat něco, co neznají a zažívat to poprvé. Dovedu jim to vysvětlit?
- Pravidla
 - Má naše skupina jasně nastavená pravidla?
 - Podílely se děti na jejich vytváření?
 - Dovedou děti pravidla respektovat?
 - Pokud budou pravidla porušena, můžeme aktivitu zastavit, probrat, jaké pravidlo bylo porušeno a zda je možné to nějak napravit.
- Prožitky
 - Během metod dramatické výchovy se některé věci dějí jen „jako.“ Zážitky dětí jsou ale skutečné. Je třeba to brát na vědomí.
 - Do aktivit také někdy vstupují zážitky, které s plánovanou činností nijak nesouvisí. Možná někoho tlačí bota, nebo je naštvaný, protože ho před chvílí spolužák strčil.
- Odloučení
 - Jak děti v naší skupině zvládají odloučení od rodičů? Jak jsou zvyklé na prostředí školky?
 - Jak to může vstupovat do naplánovaných aktivit? Dokážu je přizpůsobit dětem, které si teprve zvykají na nové prostředí?
- Zájem
 - Mám upřímný zájem o to, co děti prožívají?
- Partnerství
 - Snažím se mít s dětmi partnerský vztah? Snažím se respektovat jejich potřeby a názory?
- Pohyb a hra
 - Dokážu odhadnout, kdy už bylo mluvení dost a je třeba se hýbat a hrát si?

- Všeho s mírou
 - Dokážu zpomalit, zastavit se, nespěchat? Dokážu některé aktivity vynechat, i když jsem je měl/a v plánu a raději se naplno věnovat jiné?
 - Můžu se smířit s tím, že možná na nástěnce nevisí spousta nových výtvorů a zaměřit se na proces?
- Chyby
 - Pokud se práce nedaří, dokážu se zamyslet nad tím, co jsem mohl/a udělat jinak?
 - Dokážu o chybách přemýšlet a učit se z nich?

Vše je hlavně o určité laskavosti k sobě i k dětem. Pokud se pouštíme do nových věcí, může se stát, že se někdy nevydaří, nebo že na ně děti zatím nereagují. Stejně jako jakékoliv jiné učení, i tohle chce trénink a čas. Nebojte se to tedy zkoušet. A jak je uvedeno výše, na prvním místě je vždy bezpečí Vaše i dětí. Klidně tedy aktivitu přerušte, abyste mohli opečovat sebe, nebo děti, pokud vznikne nějaký problém.

Jak na reflexi?

Na konci každého bloku jsou podněty pro reflexi, která je nedílnou součástí učení. Je to „*přenos ze srdce do mozku, z emocí do uvědomění, z prožitku do nové zkušenosti*.“ (Haková, 2015, str. 42). Pomáhá dětem rekapitulovat, co se dělo během aktivit, a pojmenovat, co se naučily. Reflexe se může zaměřovat buď na formulované cíle, nebo na to, co se během aktivit dělo (Valenta, 2006). Metodické listy jsou sestaveny vždy s otázkami pro reflexi, kterými se můžete inspirovat. Takto připravené otázky, však nedovedou úplně plnohodnotně reagovat přímo na to, co proběhlo ve třídě. Proto zůstává určitá část tvorby ad hoc otázek na Vás.

Reflexe s předškolními dětmi má svá specifika. Potřebují větší míru vedení než starší děti. Je možné reflektovat formou řízené diskuse, o které je řeč výše, nebo využít různé hravé techniky (Haková, 2015).

Popis některých hravých technik (Haková, 2015 str. 48):

- **Výtvarné techniky** – malování, modelování, lepení (např. zobraz nejdůležitější/nejtěžší zážitek ze hry, pocity, jaké jsi prožíval).
- **Předmětné** – např. počítání kamenů (bylo to pro mě těžké jako pět kamínků), karty (kdo si vybere černou kartu, řekne, co se nedařilo, kdo vybere červenou, řekne, co se povedlo).
- **Tělesné** – např. prsty (uкаž na prstech, jak se ti dnes dařilo), sochy (udělej ze sebe sochu, která ukáže, jak se cítíš), palec nahoru nebo dolů.
- **Verbální** – např. kouzelný předmět (mluví ten, kdo drží předmět), nedokončené věty (Dnes se mi líbilo, když...), jedno slovo (Jaké jedno slovo bys dnes řekl káčátku?).

Více teorie k zážitkovým technikám v předškolních zařízeních najdete zde: <http://skolkypreshranice.cz/wp-content/uploads/metodika-zazitkove-pedagogiky-pro-predskolni-deti.pdf>

Zdroje použité v této kapitole:

Haková, Jana. 2015. *Metodika zážitkové pedagogiky pro předškolní zařízení. Školky přes hranice*. [Online] 2015. <http://skolkypreshranice.cz/wp-content/uploads/metodika-zazitkove-pedagogiky-pro-predskolni-deti.pdf>.

Svobodová, Eva a Švejdvová, Hana. 2011. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

Valenta, Josef. 2006. *Osobnostní výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-X.

PRAKTICKÁ

APLIKACE

PEJSKOVÉ Z MALÉHO NÁMĚSTÍ

Charakteristika bloku:

Aktivity v rámci bloku budou vycházet z básničky Josefa Bruknera „Pejskové z malého náměstí“ viz Příloha č. 1.

Příběh v básničce umožní tematizovat odlišnost každého z nás a zároveň potřebu vzájemného respektu a přijetí i s těmito odlišnostmi.

Doporučený věk: 3–5 let

Časový rozsah: 1,5 hod–2,5 hod (podle náročnosti zvolené výtvarné techniky)

1. Aktivita – naladění, motivace

Aktivita:	Motivace – seznámení s básničkou
Čas:	25 min
Pomůcky:	Příloha č. 1 – Pejskové z malého náměstí
Popis činnosti:	Učitel/ka přečte dětem básničku (viz Příloha č. 1) a ujistí se, že rozumí všem slovům v básni (např. kašna, náměstí). Následně se skupina zastaví u každého z šesti pejsků, pokusí se shrnout jeho charakteristické vlastnosti, jaký asi je, jak asi vypadá. Děti diskutují s vyučující/m, v čem by mohli být pejsci dobří a v čem se jim možná nedaří. Vlastnosti zvířátek vychází částečně z textu, částečně jsou na fantazii dětí a učitele. (Např.: <i>První dva jsou čistotní a ohleduplní, ale možná by se s nimi nedalo jít na výlet v dešti. Třetímu to vždy sluší, dělá dobrý dojem, ale nic ho nebaví. Ze čtvrtého jde strach, ale možná by se dokázal zastat slabšího. Pátý může být kamarádský, ale nevěří si. Šestý je popleta, ale je s ním legrace.</i>)
Poznámky:	Je na zvážení vyučujících, aby dle velikosti a charakteru skupiny zvolili volnou diskusi, nebo například techniku „mluví ten, kdo drží plyšáka.“ Je možné vybrat z textu jednu nebo dvě sloky a společně se ji s dětmi naučit. Doporučuji si zapamatovat nebo si někam společně zaznamenat/zapsat silné stránky jednotlivých pejsků pro další aktivitu.

2. Aktivita – výtvarné techniky

Aktivita:	Výtvarné ztvárnění pejsků a náměstí
Čas:	25 min–1,5 h (dle náročnosti zvolené výtvarné techniky)
Pomůcky:	Výtvarné potřeby dle zvolené techniky (nůžky, kartony a vodovky, případně jen pastelky a nůžky). Příloha č. 2 – Šablony pejsků a domků
Popis činnosti:	Děti výtvarně ztvární každý svého pejska. Je možné vytvořit velké pejsky a domky z kartonů a vytvořit náměstí v prostoru. Případně lze využít šablony v příloze a pejsky umístit na velký arch z papíru společně s domky.
Instrukce:	Vzpomeňte si na příběh o pejscích na malém náměstí. Teď je na vás, abyste si každý vytvořili svého pejska, podle vlastní fantazie. Možná se vám líbí velký pes ochránář, jako byl Bernardas, možná trochu legrační pejsek s ouškem nakřivo nebo pěkně upravený a načesaný pejsek. Nakonec pejsky společně umístíme (přilepíme, položíme) na velké náměstí. Bude to naše společná práce.
Poznámky:	Při volbě techniky zohledněte časové možnosti a schopnosti dětí.

3. Aktivita – dramatizace

Aktivita:	Dramatizace s využitím postav pejsků z básničky
Čas:	30 min
Pomůcky:	Plyšový pejsek (Otík)
Popis činnosti:	Vyučující po jednom připomene charaktery jednotlivých pejsků včetně jejich silných stránek. Děti diskutují, jak by se asi jednotliví pejsci v dané situaci zachovali. Po každé diskusi děti přehrají jednotlivé scénky.
Instrukce:	Dnes ráno se ke kašně přišlo podívat štěňátko Otík z vedlejší ulice. Hrál si a dovádělo, ale přehlédlo střep, který ležel na zemi u kašny, a řízlo se o něj do pacičky. Aby toho nebylo málo, šel okolo zlomyslný Milouš a Otíkovi se posmíval. Jak by se asi zachovali jednotliví pejsci v takové situaci? Jak by využili své dobré vlastnosti? Teď si společně situaci zahrajeme.
Reflexe:	<i>Který způsob řešení vám připadal nejlepší?</i> <i>Jak byste se v takové situaci zachovali vy?</i>
Poznámky:	Je opět na zvážení časových možností a počtu dětí ve skupině. V menších skupinách je možné, aby si děti zahrály individuálně jen s postavou štěňátka a Milouše (které může také ztvárnit jedno z dětí). Ve větších skupinách je možné, aby se se štěňátkem v situaci potkalo několik postav najednou. Dramatizace je u dětí často oblíbenou aktivitou. Pokud děti zaujme, je možné přehrát několik scének a vrátit se k aktivitě později tak, aby se vystřídaly všechny děti a zároveň diváci neztráceli pozornost. Pokud bude aktivita přesahovat 30 minut, doporučuji ji rozdělit pauzou.

4. Aktivita – reflexe tematického bloku

Pejsci z malého náměstí byli každý jiný. Každý byl v něčem dobrý a možná se nám na nich taky něco nelíbilo. S dětmi i dospělými je to stejné. Každý jsme jiný, v něčem jsme dobří a v něčem méně. I tak jsme společně vytvořili velké náměstí (možná v minulosti také spoustu dalších věcí).

Zamyslete se, v čem jste dobří vy a v čem tolik ne. Kdo se o to chce podělit s ostatními, může. Někdo o tom možná chce jen přemýšlet. *Učitelé/ky mohou se sdílením začít, aby děti lépe pochopily podstatu otázky.*

Příloha č. 1 – Pejskové z malého náměstí

Pejskové z malého náměstí

Podle jedné pohádky či pověsti
bylo jednou jedno malé náměstí.

Mělo, jak asi tuší mnohý,
kašnu a v koutech čtyři rohy.

Známo však už je málokomu,
že na něm stávalo šest domů.

Každý den, včera jako dnes
z každého domu vyšel jeden pes.

A u každého ze čtyř rohů
nejprve zvedl jednu nohu,

pak všechno kolem očichal,
svěsil uši a běžel dál.

A než tu začnou sem tam lítat,
můžeme si je přepočítat.

PRVNÍ byl celý jako z plyše,
a proto štěkal velmi tiše.

Na nohách nosil bačkůrky
a chleba jídal bez kůrky.

DRUHÝ byl velmi slušný psíček,
nosil vždy čistý kapesníček,

packy si čistil o rohožku
a nezaštěkal ani trošku.

TŘETÍ byl samá kudrlinka
tak jako ručník nebo žínka.

Zaštěkal jenom jednou denně
a pak si zívł otráveně.

ČTVRTÝ měl velmi hrubý hlas
a jmenoval se Bernard's.

Při každém jeho štěknutí
zůstali všichni bez hnutí
a někdo... se i trochu třás.

PÁTÉMU ouška odstávala
a stále jako někam vlála.

A taky trápila ho starost,
zda ocásek mu správně narost.

ŠESTÝ, ten stále jazyk plazil,
aby snad něco nepokazil

a nepoplet si nožičku,
když chtěl udělat loužičku.

Jeden byl dlouhý a druhý krátký,
Každý měl kabát z jiné látky.

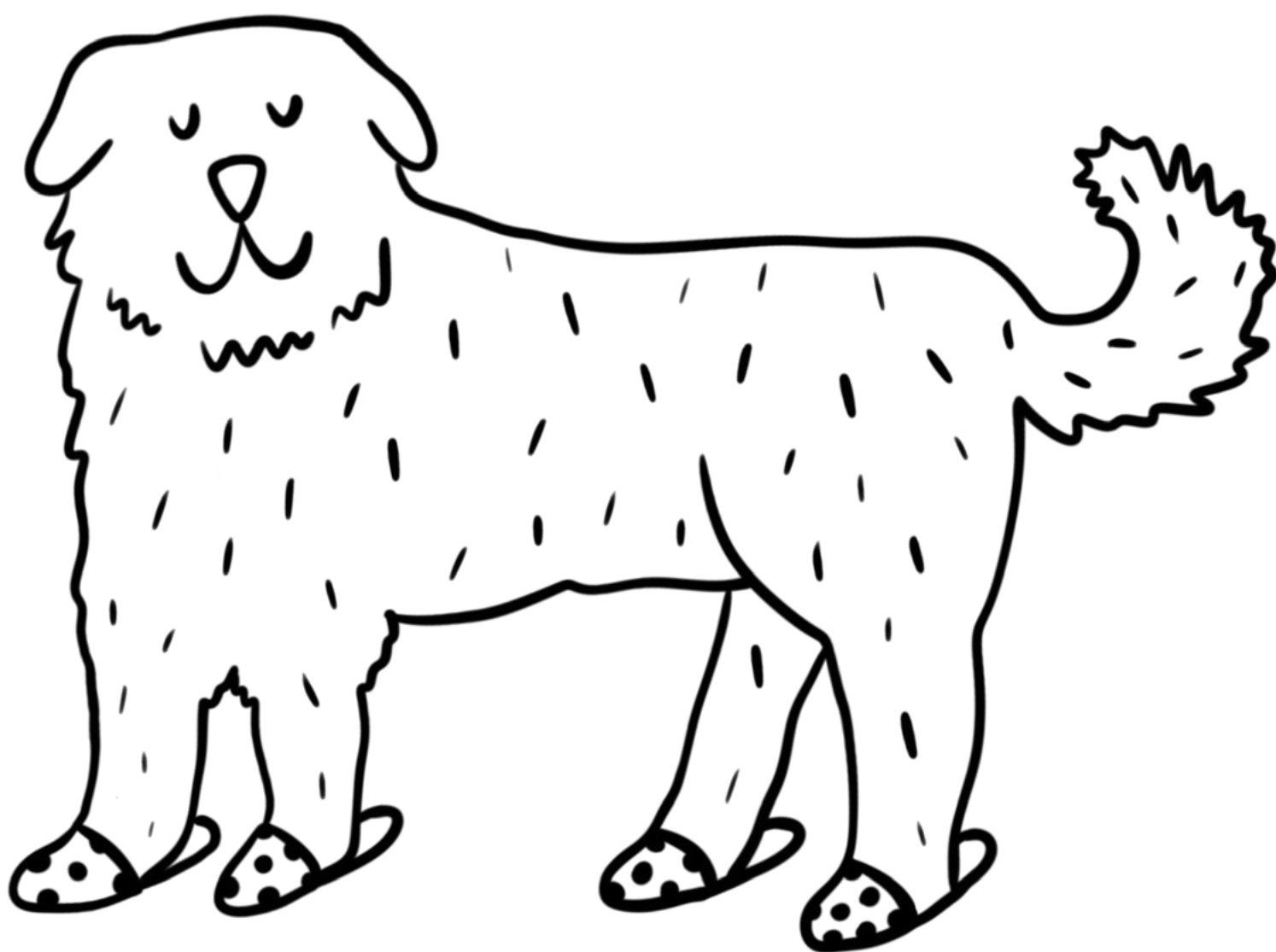
A máme velikánské štěstí,
že se nám sešli na náměstí.

Zdroj:

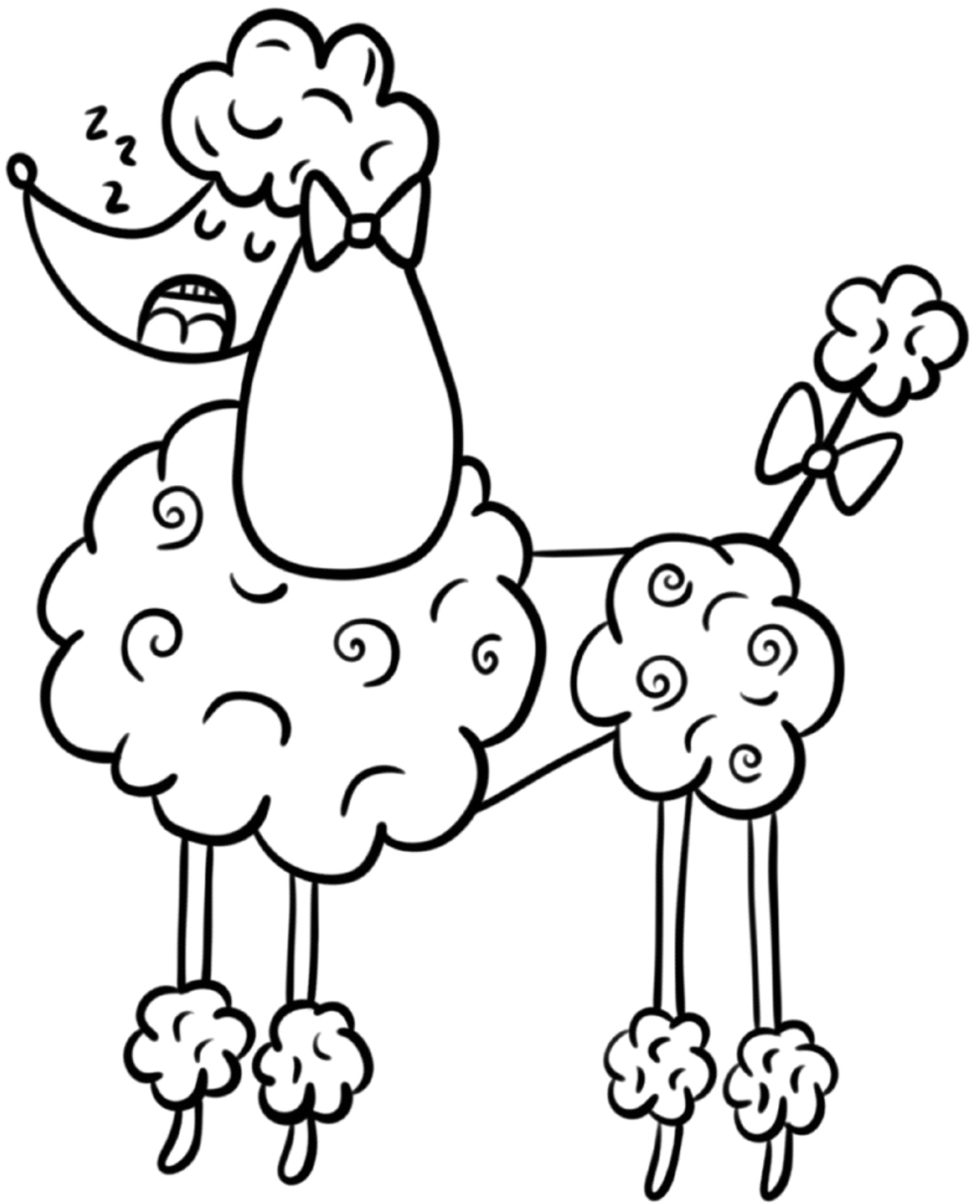
Svobodová, Eva a Švejnová, Hana. 2011. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

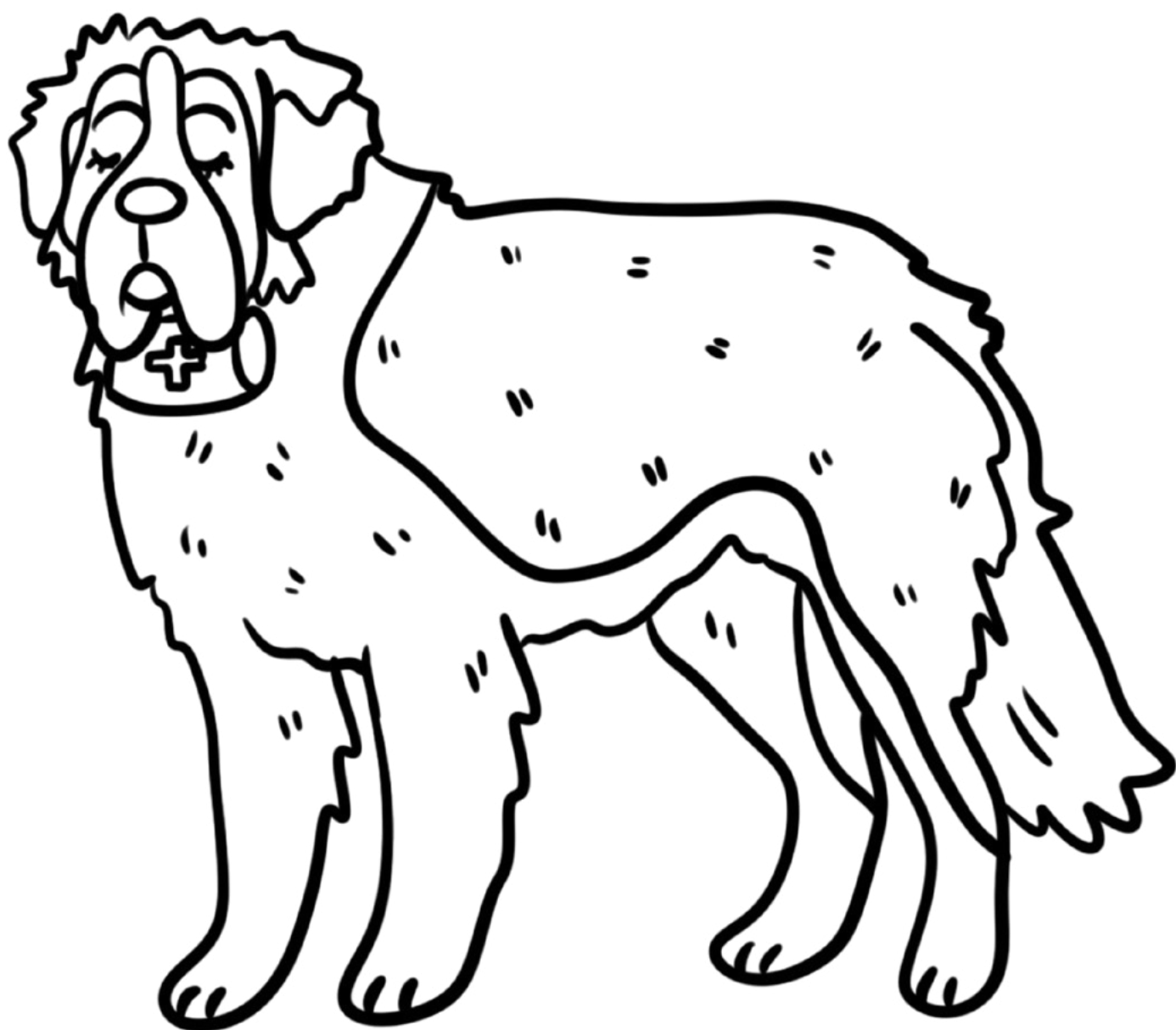

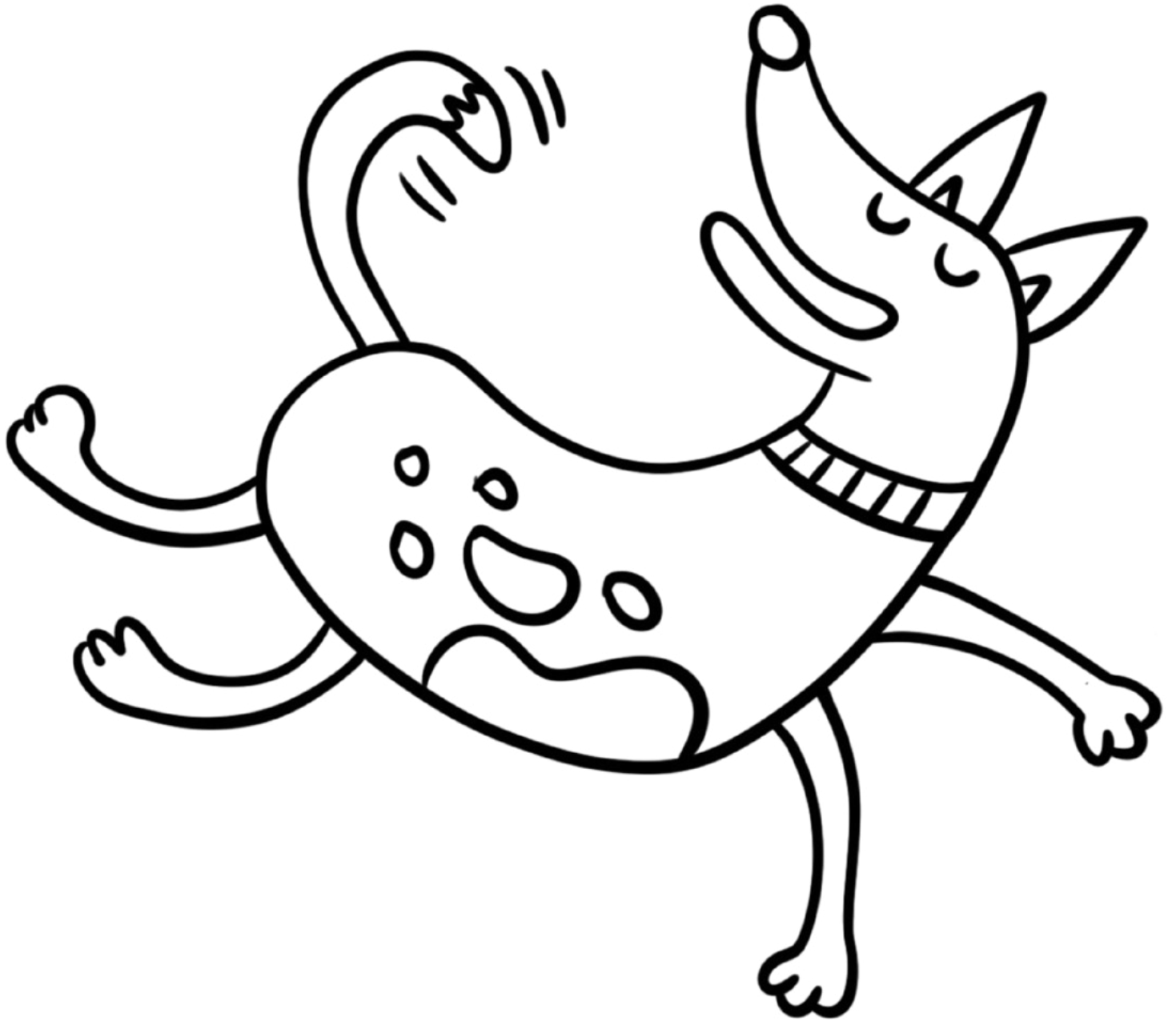
Příloha č. 2 – Šablony pejsků a domků

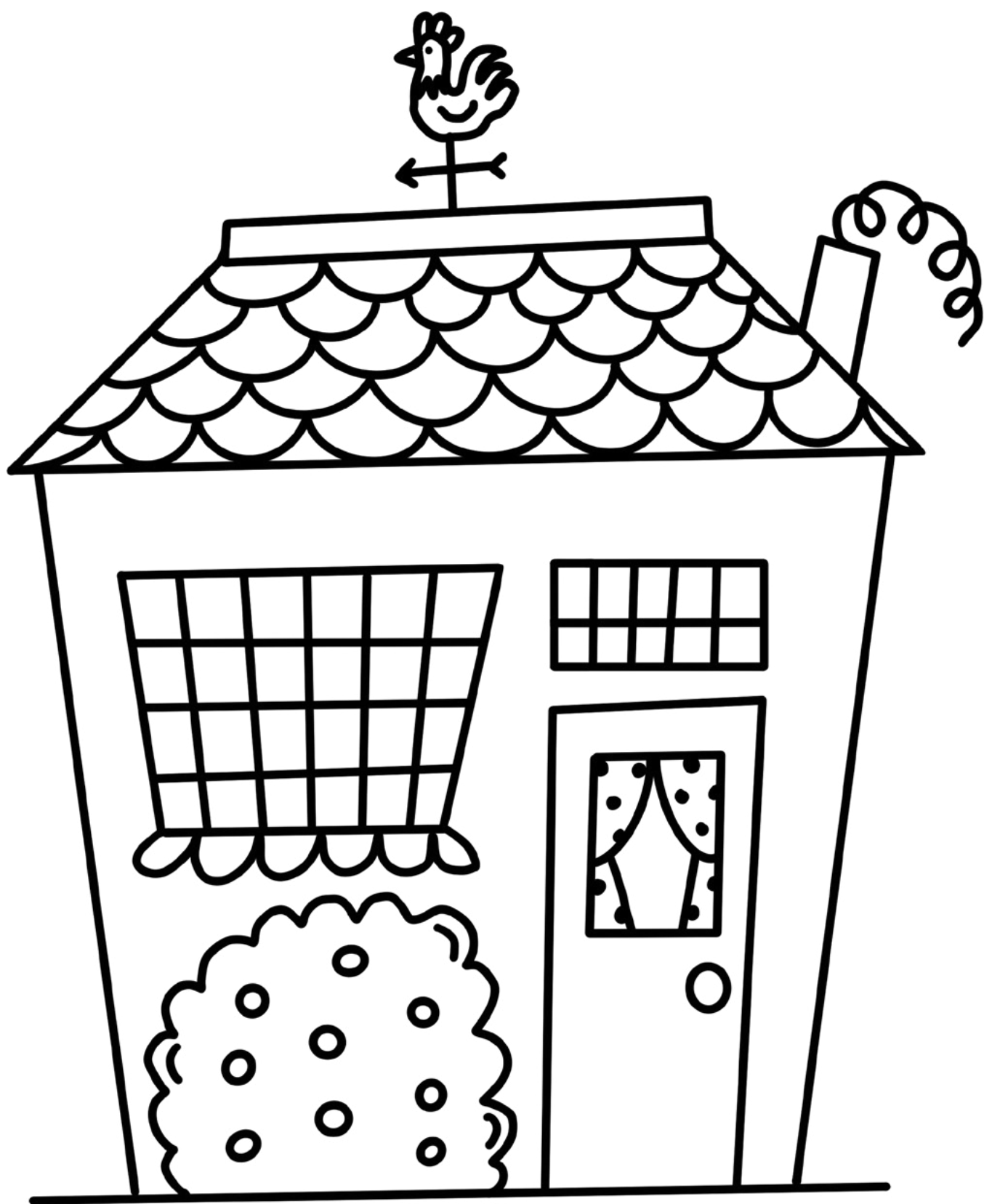

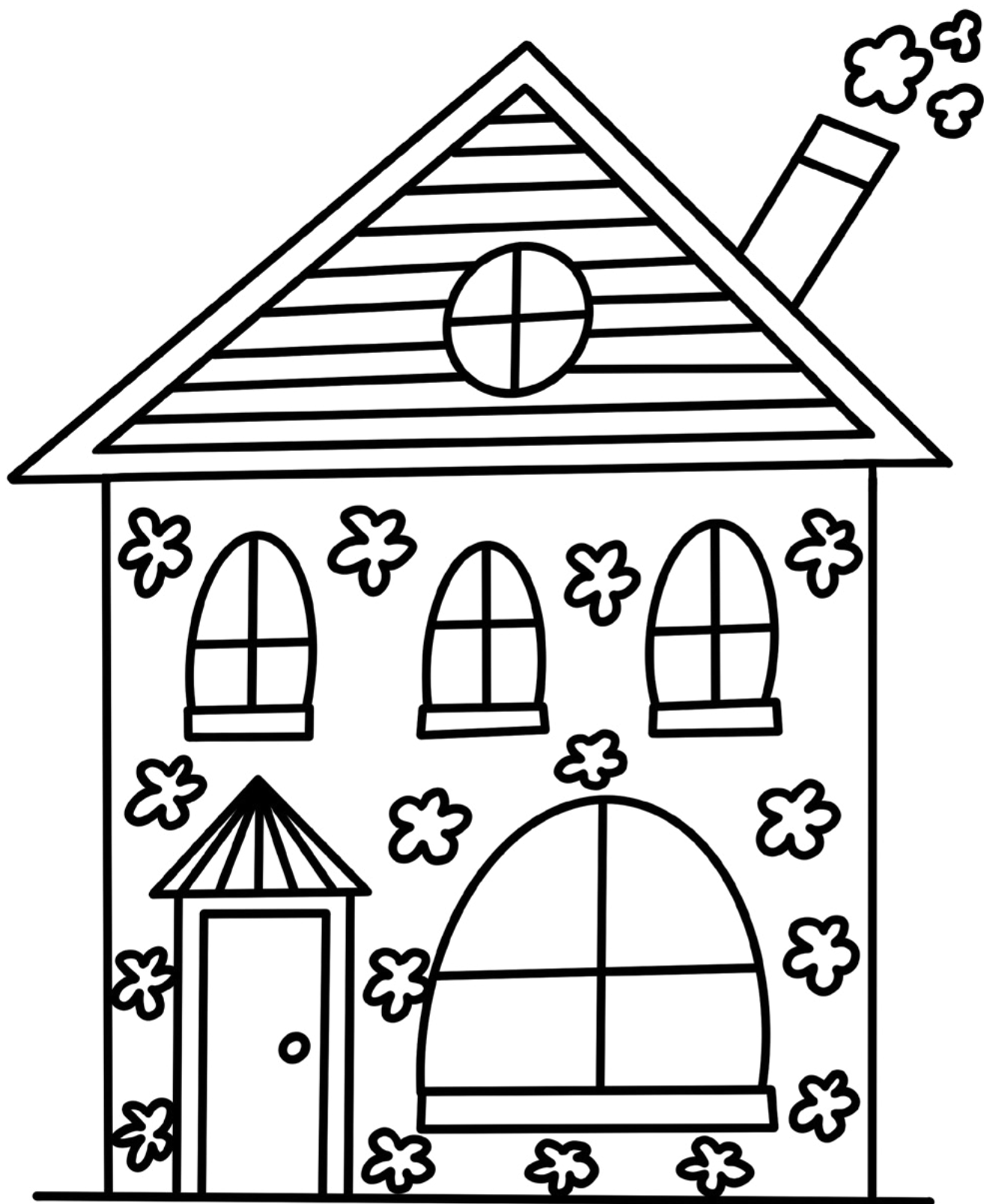

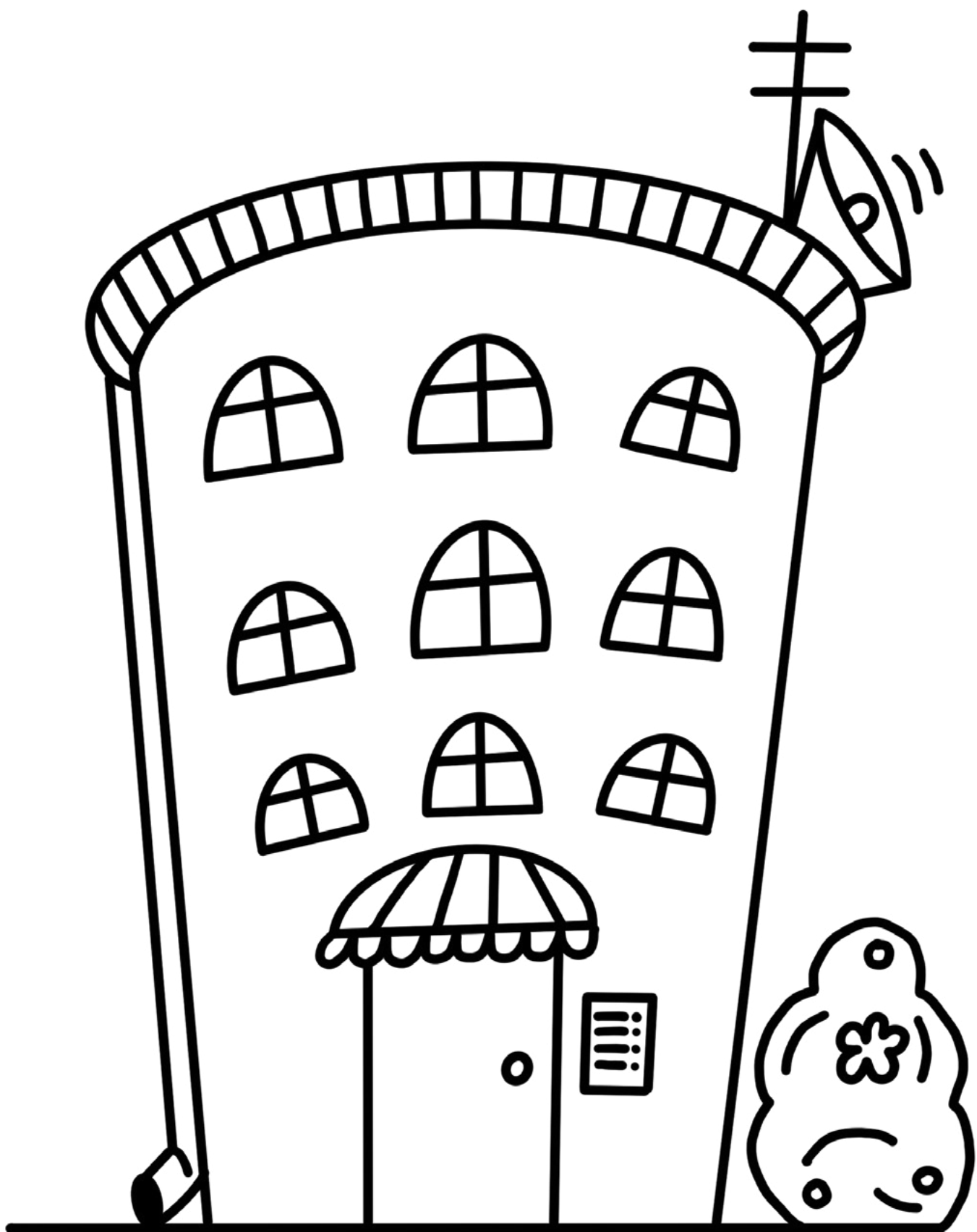

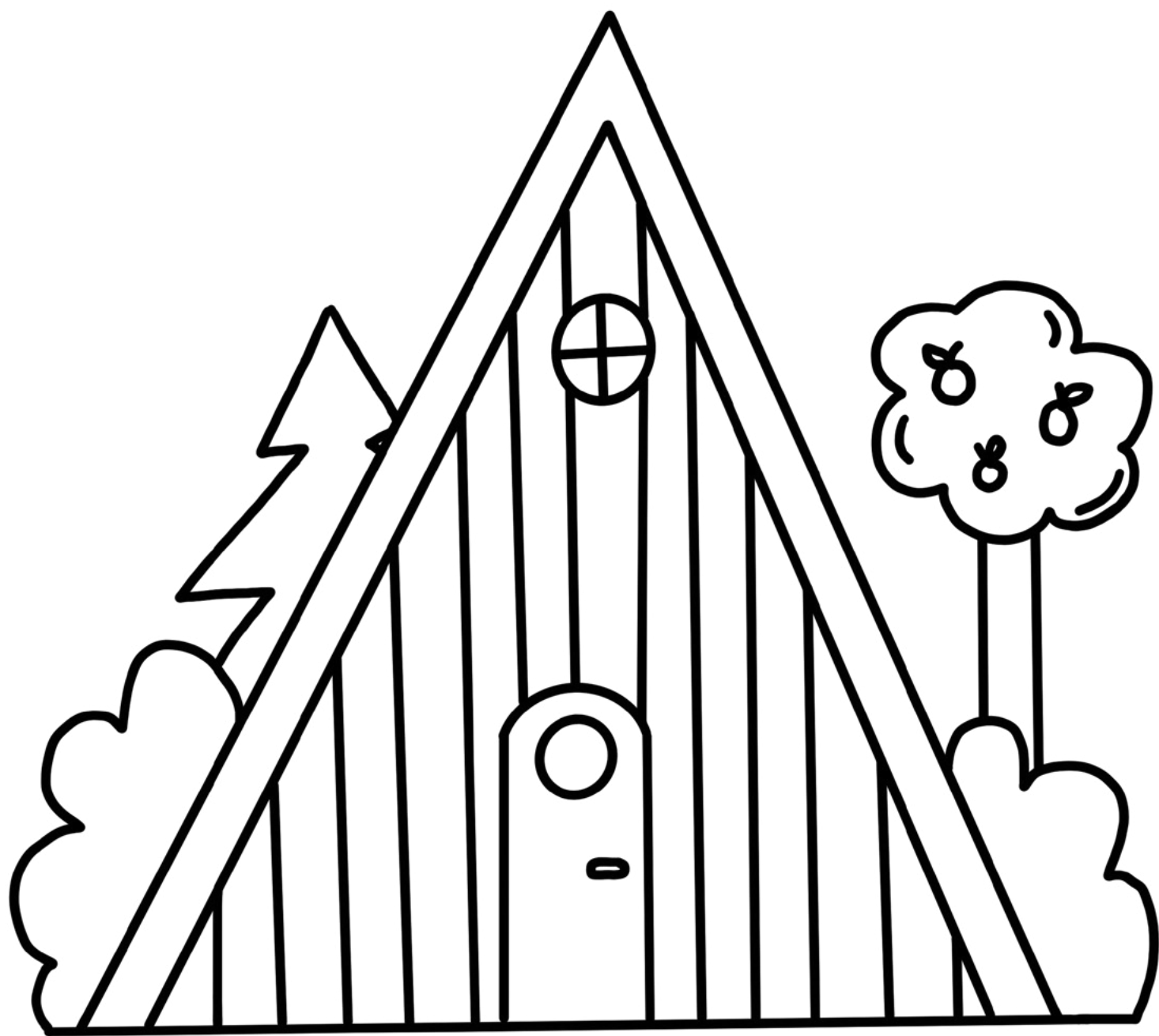

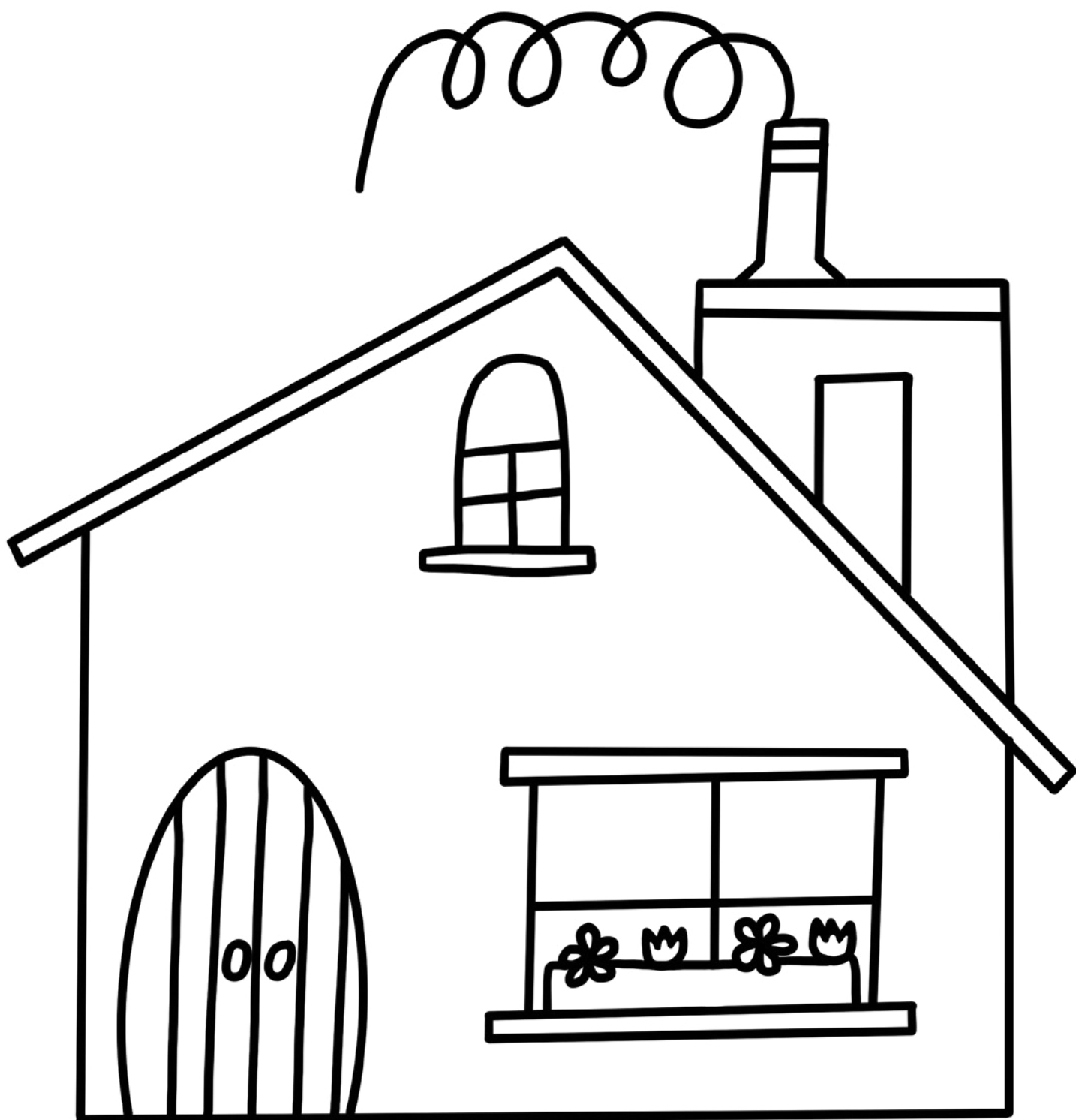

CO UMÍM?

Charakteristika bloku:

Tento blok je zaměřen na pojmenování a posilování silných stránek a schopností i dovedností dětí a jejich využívání v běžném životě.

Doporučený věk: 3–5 let

Časový rozsah: 2–2,5 hod

1. Aktivita – motivace

Aktivita:	Motivace – seznámení s říkankou „Co už umím“
Čas:	15 min + pravidelné opakování básničky v následujících dnech
Pomůcky:	 Příloha č. 3 – básnička „Co už umím“
Popis činnosti:	Děti jsou seznámeny s básničkou „Co už umím“ (viz Příloha č. 3). Společně se jí naučí a spojí s pohybem.
Poznámky:	Děti u říkání předvedou pohyby, o kterých se mluví v říkance – běhají, zastaví se, skáčou jako žabky, chodí jako rak, atd.

2. Aktivita – diskuze

Aktivita:	Diskuse o schopnostech, dovednostech a silných stránkách dětí
Čas:	20–30 min
Popis činnosti:	Děti v návaznosti na básničku diskutují s učiteli/učitelkami o tom, v čem jsou dobré, co dobře umí.
Instrukce:	V říkance povídáme, jak umíme skákat, běhat a chodit jako raci. Zamyslete se nad tím, co ještě opravdu dobře umíte. Možná to dokonce umíte lépe než ostatní. Chvilí přemýšlejte. Někdo možná umí opravdu dobře kreslit auta, někdo zvládá výborně kotoul, někdo umí pěkně vyprávět, někdo se vyzná v rostlinkách, někdo dovede druhému pomoci, když to potřebuje. Každý jsme dobrý v něčem jiném a každá dovednost je důležitá a může být užitečná pro nás i pro druhé. Kdo na něco přijde, může se o to podělit s ostatními. Já třeba opravdu dobře umím... <i>(Vyučující uvede příklad jedné nebo dvou vlastních schopností nebo dovedností.)</i>
Reflexe:	Můžeme krátce pro děti shrnout: Např. Vidíte. Každý máme něco, v čem jsme dobří. A u každého to je většinou něco úplně jiného. To je na tom právě to hezké a zajímavé. Co na to říkáte?
Poznámky:	Před touto aktivitou doporučuji krátce se zamyslet nad schopnostmi dětí, aby bylo možné pohotově napovědět těm, které nemohou na nic přijít nebo opakují to, co řekly děti dříve. V instrukcích záměrně uvádíme škálu různých dovedností. Je možné příklady přizpůsobit specificky znalosti skupiny a aktivitám, kterým se konkrétně ve školce věnují. Děti mohou vždy uvést více než jednu dovednost. Pokud si nemohou na nic vzpomenout, je možné jim připomenout něco, co se jim dříve podařilo. Je vhodné také vyzvat ostatní děti k tomu, aby si navzájem „poradily.“

3. Aktivita – zážitková technika

Aktivita:	Představení silných stránek
Čas:	15 min
Popis činnosti:	Děti se postaví do kruhu a každý představí sebe a svou silnou stránku pomocí fráze <i>Já jsem...a umím...</i> . Svoje představení spojí s pohybem, který může a nemusí souviset s dovedností, o které je řeč. (Např. Já jsem František a umím zpívat. <i>Ukloní se.</i>)
Instrukce:	Vzpomeňte si na povídání o tom, v čem je každý z nás dobrý. Pokud jste přišli na více věcí, vyberte jednu a tu nám teď představíte. K představování taky vyberte nějaký pohyb. Můžete poskočit, otočit se, zamávat. Každý jeden po druhém v kruhu řekne „Já jsem... a umím...“ Já začnu.
Reflexe:	• <i>Jaké bylo říkat, v čem jsem dobrý/á, před ostatními?</i> • <i>Jak jste se cítili?</i> <i>(Tento způsob reflexe je pro děti možná příliš náročný – jako podporu můžete využít nějaké pomůcky, které jim pomohou emoce lépe uchopit a popsat - např. Emoční karty – děti si vyberou kartu, která vyjadřuje jejich emoce (doporučujeme např. Moře emocí od B-creative - https://www.b-creative.cz/terapeuticke-pomucky-b-creative-more-emoci-emotion-cards) nebo třeba Emušáky od SCIO – (https://www.scio.cz/emusaci/)).²</i> Pokud ani to nejde, můžete to stručně shrnout Vy sami, např. <i>Pro někoho je těžké říkat, co umí, před ostatními a pro někoho ne. Každý to má jinak. Čím více to zkoušíme, tím jednodušší to je. Vždy je ale užitečné vědět, co nám jde. Můžeme na to být pyšní a třeba se v tom dále zlepšovat.</i>
Poznámky:	Při této aktivitě je vhodné, aby se zapojil opravdu každý. Pokud se někdo stydí a aktivitu dělat nechce, nebudeme ho do ní tlačit, resp. nebudeme nikoho nutit to říkat nahlas. Důvodem neúčasti by však nemělo být to, že dotyčný tvrdí, že není dobrý v ničem. <i>Každý by měl najít alespoň jednu věc a uvědomit si ji. Případně mu můžeme my nebo třída pomoci.</i>

4. Aktivita – výtvarná technika

Aktivita:	Pomocníci
Čas:	30 – 45 min
Pomůcky:	Výtvarné potřeby
Popis činnosti:	Každé dítě si nakreslí svého pomocníka, který jim pomáhá, když se jim daří.
Instrukce:	Vzpomeňte si na povídání o tom, v čem je každý z nás opravdu dobrý. Zavřete oči a představte si, že pokaždé, když děláte to, co se vám daří, třeba zpíváte nebo děláte kotrmelce, máte u sebe malého pomocníka. Možná vypadá jako nějaké zvířátko, možná jako postava z pohádky, kterou máte rádi, možná ještě jinak. Pokud ho máte v hlavě, dobře si toho pomocníka prohlédněte, jak vypadá. Za chvíli si ho totiž nakreslíte.
Poznámky:	Na začátku, nebo během kreslení, se projdeme mezi dětmi, optáme se, koho, nebo co kreslí, a necháme si připomenout, při čem, že jim nejčastěji pomáhá. To pomůže děti ještě lépe nasměrovat.

² Díky podpoře EU a MHMP si mohli zapojení učitelé tyto (a mnohé další) pomůcky objednat a uhradit z projektu Rozvoj a podpora ženského principu ve školství (reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/20_079/0002139). Jsou v praxi vyzkoušené a můžeme je vřele doporučit jako podporu při práci s emocemi, při reflexi, řešení konfliktů, atp.

5. Aktivita – přesah

Aktivita:	Výstava pomocníků
Čas:	10 min
Popis činnosti:	Obrázky se rozloží na stoly nebo pověsí na zeď. Děti se projdou a prohlédnou si pomocníky ostatních.
Instrukce:	Teď se můžete projít a podívat se na to, co vytvořili ostatní. Až budete mít prohlédnuto, vraťte se k tomu svému pomocníkovi. Ještě jednou si ho dobře prohlédněte. My jsme si ho teď nakreslili tady ve školce. Ale můžete si na něj od teď vzpomenout kdykoliv, když se vám bude dařit. A můžete si na něj taky vzpomenout, když se vám dařit nebude. Třeba vám něco nepůjde, možná vám bude trochu smutno nebo budete naštvaní. Možná vám tenhle pomocník dokáže pomoci i v nesnázích. Můžete si samy vybrat, jestli byste chtěly, aby obrázek pomocníka na vás dohlížel tady ve školce nebo byste si ho raději vzaly domů.
Poznámky:	Při prohlížení dbáme na to, aby nedocházelo k zesměšňování některých pomocníků. Upozorňujeme, že je v pořádku, že je každý jiný.

6. Aktivita – reflexe tematického bloku

Na závěr položíme dětem pár otázek k zamyšlení:

- Jaké pro vás bylo vymýšlet, v čem jste dobří. Bylo to pro vás snadné nebo jste nemohli na nic přijít?
- Bylo pro vás snadné říkat nahlas, v čem jste dobří, nebo o tom mluvíte neradi?
- Dozvěděli jste se o někom něco, co jste nevěděli?
- Jak se vám líbilo vymýšlení a malování pomocníků? Vzpomněli jste si na ně někdy od té doby?
- Jak budete pomocníka používat třeba doma, nebo někde jinde?
- Některé otázky mohou být pro menší děti složitější. Vždy je dobré to vyzkoušet a nechat dětem čas na zamyšlení. Pokud se reflexe nedaří, můžeme zkusit otázky zjednodušit, nechat děti ukázat jednoduché gesto, dokončit větu, atp. (Tak, jak je uvedeno v kapitole „[Jak na reflexi?](#)“).

Např. Můj pomocník je.... a díky němu dokážu....

Co už umím

Umím běhat, umím stát,
nad hlavu si ruce dát.

Umím chodit pomaličku,
umím hrát si na žabičku.

Umím chodit jako rak.
Věřte mi to, je to tak!

Zdroj:

Pohyb dětem. 2022. *Pohyb dětem*. [Online] 2022. <https://pohyb-detem.cz/basnicky>.

OŠKLIVÉ KÁČÁTKO

Charakteristika bloku:

Aktivity v tematickém bloku vycházejí ze známé pohádky „O ošklivém káčátku“. Práce s příběhem pomůže dětem pochopit pocity jednotlivce, který se liší od všech ostatních ve skupině. Prostřednictvím metod dramatické výchovy se děti učí, jak se chovat, aby se někdo odlišný mohl cítit dobře.

Jednotlivé aktivity se potom zaměřují na porozumění slyšenému, hraní v roli a jemnou motoriku.

Doporučený věk: 3–5 let

Časový rozsah: 1,5–3 hod

1. Aktivita – motivace/naladění

Aktivita:	Motivace – četba pohádky
Čas:	20–25 min
Pomůcky:	 Příloha č. 4 – Ošklivé káčátko
Popis činnosti:	Učitel/ka přečte dětem pohádku (viz Příloha č. 4). Ujistí se o porozumění textu prostřednictvím následujících kontrolních otázek. • Jak vypadalo třetí kachní vajíčko a mládětko, které se z něj vylíhlo? • Jak se ke káčátku chovali sourozenci a husa? Jak na jejich chování reagovalo naše káčátko? • Našlo na cestách kamarády? Co se mohlo káčátku stát, když samo bloudilo po světě? • Koho uvidělo na jaře u rybníka? • Proč labutím nepřípadalo ošklivé?
Poznámky:	Doporučujeme upozornit děti na to, že příběh ošklivého káčátka dopadl dobře, ale nemusel. Mládě (resp. dítě), které uteklo z domova, bylo asi velmi nešťastné a na útěku mu hrozilo nebezpečí. Během této aktivity je již možné motivovat děti na tu následující, kde se budeme snažit převyprávět pohádku tak, aby káčátko z domova utíkat nemuselo.

2. Aktivita – práce s příběhem

Aktivita:	Změna příběhu
Čas:	Doporučuji flexibilní časový rozsah, podle programu, počtu dětí a jejich aktivity a zájmu. Při menším počtu dětí, je možné se aktivitě věnovat v kuse cca 30 minut. Při větším počtu dětí a zájmu si situace vyzkoušet, je možné ji rozdělit a věnovat se postavám postupně.

Popis činnosti:	Děti diskutují s vyučující/m, jak by se mohly zachovat jednotlivé postavy v pohádce, aby se káčátko cítilo doma dobře. Děti nejprve stručně popíší chování jednotlivých postav a potom se mohou pokusit chování samy zahrát. Při dramatizaci je vhodné mít na place vždy všechny postavy. Po přehrání situace s dětmi vždy stručně reflektujte, v čem bylo chování jiné než v pohádce, a co, nebo koho, mohlo ovlivnit. Příklady: Husa mohla jít okolo a místo posměšků mlčet, nebo velikost a odlišnost vejce a mláděťka okomentovat pozitivně. („To je ale velké vajíčko, mláděťku se bude asi dobře dařit.“) I pouhé mlčení je možné přehrát. Příklad reflexe: <i>Jak by se cítila maminka a sourozenci, kdyby husa mlčela nebo vajíčko komentovala jinak. Jak by se cítilo naše káčátko? Je možné, že by se potom ke káčátku chovali jinak?</i> Maminka v příběhu neudělala vůbec nic. Mohla zlomyslnou husu okřiknout nebo ji rovnou poslat pryč. Stejně tak mohla vysvětlit sourozencům, že takhle se k sobě chovat nemůžou. Dovolila, aby ostatní, oslovovali poslední mládě Ošklivé káčátko. Mohla mu vymyslet jméno. Mohla promluvit s káčátkem a vysvětlit, že ona ho má ráda, i když je jiné než ostatní. Příklad reflexe: <i>Myslíte, že by se sourozenci chovali k sobě jinak, kdyby se maminka káčátka zastala před husou nebo před sourozenci? Cítilo by se káčátko jinak?</i> Sourozenci si odlišnosti nemuseli vůbec všimnout a prostě si jít společně hrát třeba na honěnou. Možná si odlišnosti všimli a potěšila je a řekli, že jim odlišnost nijak nevádí. Líbí se jim, jaké má káčátko peří nebo mají radost, že mají mezi sebou někoho většího. Neoslovovali by ho Ošklivé káčátko, ale říkali by mu jménem. Příklad reflexe: <i>Jak by bylo káčátku doma, kdyby si s ním sourozenci hráli? Cítilo by se jinak, kdyby ho oslovovali jménem?</i>
Instrukce:	Minule jsme si přečetli pohádku O ošklivém káčátku. Představte si, že máme tu moc, příběh změnit. Co kdybychom dokázali zařídit, aby káčátko neuteklo z domova? Doma mu bylo smutno, jak by se muselo cítit, aby se mu nechtělo utíkat? Co by se pro to dalo udělat? Kdo by mohl zasáhnout a jak? Kdo by si troufnul situaci zahrát?
Poznámky:	Vyučující by se měli soustředit na to, aby se do hry zapojilo co nejvíce dětí. Zároveň obsazení rolí citlivě zvážit, obzvlášť pokud je zjevné, že postava káčátka bude ve scéně čelit posměškům. Pro citlivější dítě by mohlo být náročné jim čelit, přestože se jedná o hru. Také doporučujeme vzít v potaz postavení jednotlivých dětí ve skupině.

3. Aktivita – výtvarné techniky

Aktivita:	Výtvarné ztvárnění kachňátek a labutích mláděť
Čas:	30–40 min
Pomůcky:	 Příloha č. 5 – Šablony kachniček a labuťátek Příloha č. 6 – Kachní mláděť Tempery, korkové zátky
Popis činnosti:	Děti pomocí tiskání korkovými zátkami vytvoří každý svoje káčátko nebo labuťí mláděťko. Dle schopností dětí zvažte, zda si děti kačenky samy vystříhnou nebo to uděláte za ně.
Instrukce:	Každý si nyní vytvořte káčátko nebo labuťátko podle svého. Jakou mohou mít káčátka a labuťátka barvu?
Poznámky:	Proberte s dětmi, že jsou různé druhy kachen a labutí. Mohou být žluté, šedé, černé, atd. Pro inspiraci přikládáme obrázek s různými druhy kachních mláděť (viz Příloha č. 6), který můžete využít. Pokud máte možnost dohledat zdroj tak promítnout na interaktivní tabuli. Jestli je to možné, běžte s dětmi na vycházku k řece nebo k rybníku, kde můžete pozorovat kachny a labutě.

4. Aktivita – reflexe tematického bloku

Na závěr položíme dětem pár shrnujících otázek:

- Viděli jste nebo zažili něco podobného, co zažilo ošklivé káčátko? Tedy že byl někdo hodně jiný než ostatní a druzí se kvůli tomu k němu nechovali hezky? Jak jste se zachovali? Možná jste nic neudělali, zachovali byste se příště jinak?
- Všimli jste si, že kachní mláděta taky nejsou všechna úplně stejná? I lidé jsou každý trochu jiný, i když máme mnoho společného.
- Co se vám nejvíce líbilo, když jsme přehrávali pohádku po svém? Která scénka se vám líbila nejvíce a proč?

Příloha č. 4 – Ošklivé káčátko

Ošklivé káčátko

Maminka kachna netrpělivě sledovala, kdy se z vajíček vylíhnou její malá káčátka. Najednou uslyšela křup! První káčátko bylo na světě. Uslyšela další křup! Druhé káčátko také vylezlo ze své skořápky. A to třetí největší pořád nic. Kachna chodila, ťukala do něj, poslouchala, ale káčátku se na svět nechtělo.

Šla kolem husa a kachně říká: „To je divné vajíčko, určitě se z něj nic dobrého nevylíhne.“

Kachna na řeči husy nic nedbala a na hnízdě pořád seděla. Konečně prasklo i poslední vajíčko a vylíhlo se cosi neuvěřitelně velkého a šedého. „To je ale ošklivé,“ mračila se káčátka při pohledu na bratříčka. „Já jsem ti to říkala,“ zasyčela znovu husa. Když to chudák káče slyšelo, rozplakalo se. Všichni kolem si ho dobírali a neřekli mu jinak než „Ošklivé káčátko“.

Ani po čase si ho nepřestali dobírat. Káčátko se přes velký smutek rozhodlo, že se vydá do světa. Šlo lesem, přes louky, přes pole, až došlo ke statku. Ani tam však nenašlo kamarády. Bloudilo samotné, samotinké několik dní a nocí, až se postupně ochladilo.

Dalšího dne uvidělo rybník a na něm velké bílé ptáky. Byly to labutě. „Škoda, že nejsem jako ony“, povzdychlo si káčátko, když uvidělo, jak zamávaly křídly, vznesly se k nebi a byly pryč. „Počkám, třeba se vrátí...“

Přišla zima. Káčátko bloudilo prochládlé a hladové. Našly ho na cestě děti a vzaly ho s sebou domů. Káčátko u dětí moc dlouho nevydrželo kvůli kočce, která ho proháněla po domě. Muselo zase utéct a toulat se po okolí.

Konečně přišlo jaro a s ním přilétly i labutě. Káčátko přišlo blíže k rybníku a na labutě se dívalo. Ty na něj začaly volat: „Ty jsi hezký, přidej se k nám.“

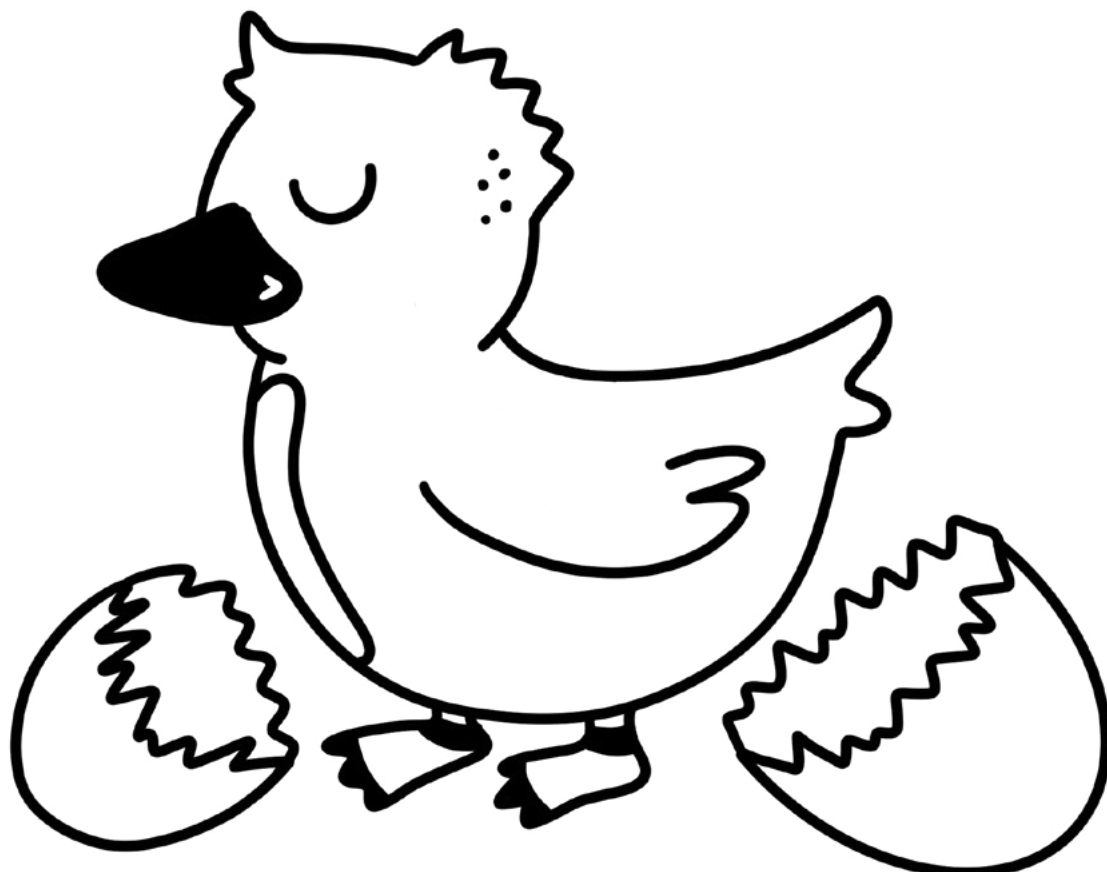
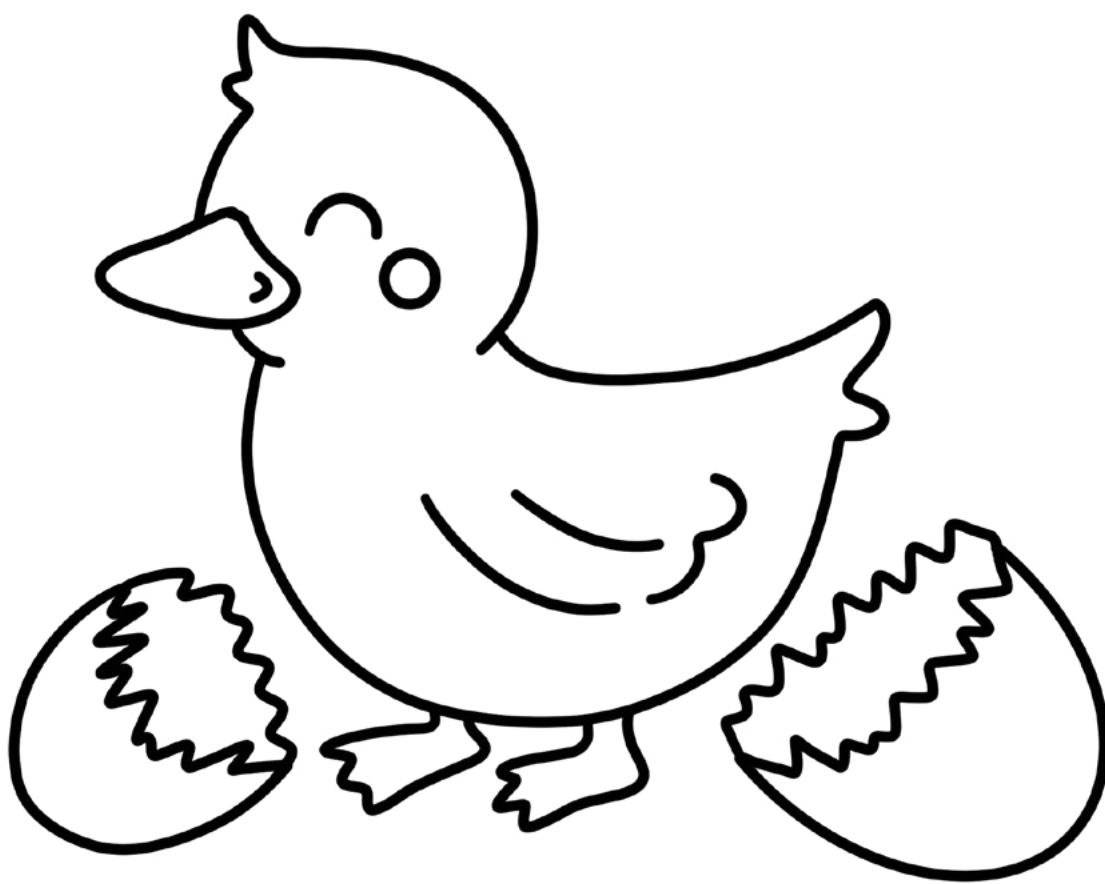
Zahanbeně sklopilo hlavu. Káčátko spatřilo na hladině svůj odraz, nemohlo uvěřit svým očím. Už nebylo ošklivé a šedivé, ale i z něj se stala sněhobílá labuť. Jeho krásu mu mohli všichni závidět. Bylo šťastné a na všechny útrapy zapomnělo.

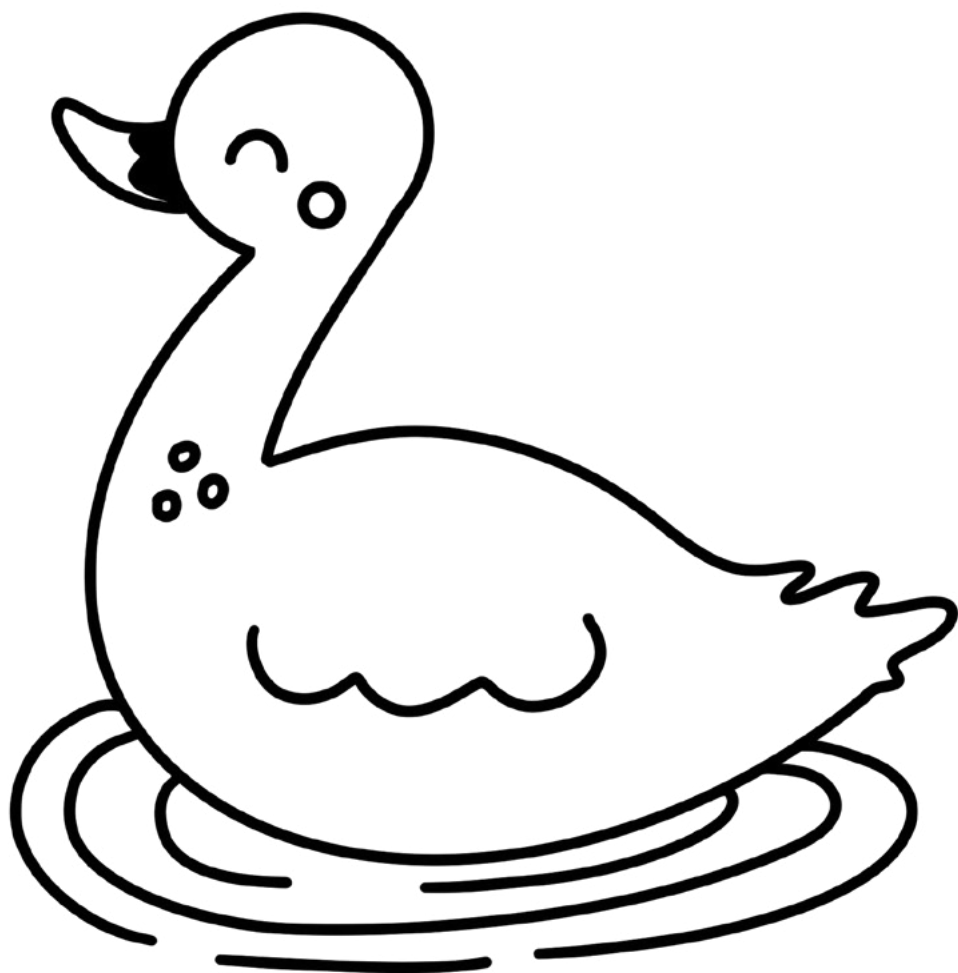
Zdroj:

Pohádkozem. 2022. Ošklivé káčátko. *Pohádkozem*. [Online] 2022. <https://www.pohadkozem.cz/osklive-kacatko/>.

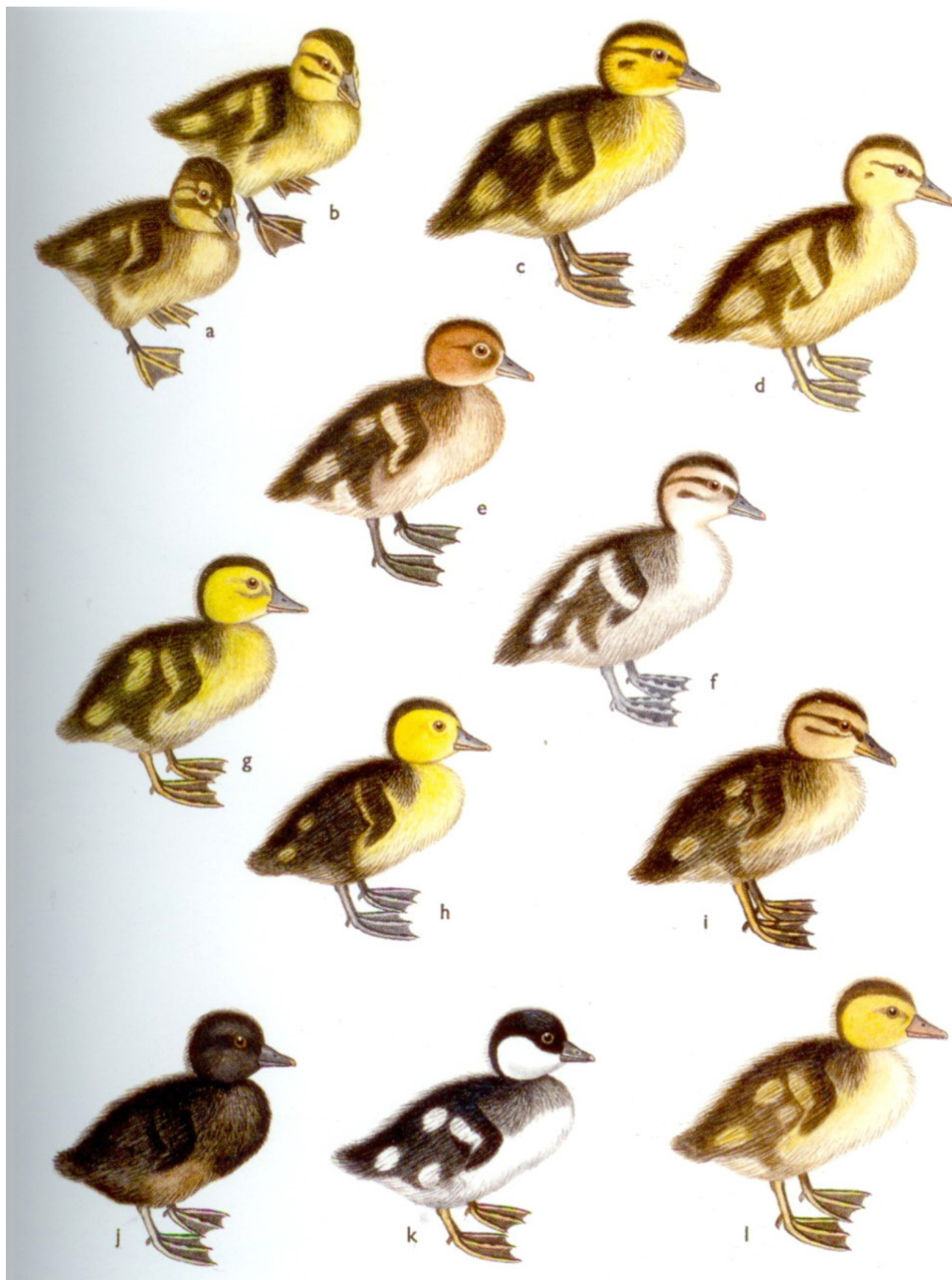
Příloha č. 5 – Šablony kachniček a labuťátek

Příloha č. 6 – Kachní mláďata

Zdroj:

FŽP ČZU Praha. 2015. Určování mláďat kachen. *Monitoring vodních ptáků v ČR*. [Online] 2015. <http://www.waterbirdmonitoring.cz/metodiky/metod04/>.

BIBLIOGRAFIE

FŽP ČZU Praha. 2015. Určování mláďat kachen. *Monitoring vodních ptáků v ČR*. [Online] 2015. <http://www.waterbirdmonitoring.cz/metodiky/metod04/>.

Haková, Jana. 2015. Metodika zážitkové pedagogiky pro předškolní zařízení. *Školky přes hranice*. [Online] 2015. <http://skolkypreshranice.cz/wp-content/uploads/metodika-zazitkove-pedagogiky-pro-predskolni-deti.pdf>.

Pohádkozem. 2022. Ošklivé káčátko. *Pohádkozem*. [Online] 2022. <https://www.pohadkozem.cz/osklive-kacatko/>.

Pohyb dětem. 2022. Pohyb dětem. [Online] 2022. <https://pohyb-detem.cz/basnicky>.

Svobodová, Eva a Švejdová, Hana. 2011. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

Valenta, Josef. 2006. *Osobnostní výchova a její cesty k žákovi*. Kladno : AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-X.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

— *systemická*
FABRIKA

